

Бизнес және басқару

<https://doi.org/10.63377/3005-4966.2-2024-18>

ӘОЖ: 336.22

GTAMP: 06.71.07

Қазақстан Республикасындағы квазимемлекеттік сектордағы мемлекеттік активтерді басқару және экологиялық тұрақтылық

¹Османов Ж.Д., ²Карипова М.Р., ²Омарова А.Б., ²Арипжанова Р.Р.

¹Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Экономика институты, Алматы қ, Қазақстан

²Л.Б. Гончаров атындағы Қазақ автомобиль-жол институты, Алматы қ, Қазақстан

*Автор-корреспондент email: amikosha2006@mail.ru

Мақала келді:
15 наурыз 2024
Сараптамадан өтті:
27 сәуір 2024
Қабылданды:
01 маусым 2024

Түйіндеме

Мақалада Қазақстан Республикасындағы квазимемлекеттік компанияларды мемлекеттік реттеу мен басқару мәселелері қарастырылған. Бүгінгі таңда квазимемлекеттік сектор ұлттық экономиканың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады және оның тұрақты дамуы экономикалық, әлеуметтік және экологиялық тепе-теңдікті қамтамасыз етуді талап етеді. Квазимемлекеттік компаниялардың қызметі нарықтағы шағын жеке компанияларға қарағанда ауқымды әрі күрделі сипатқа ие, сондықтан олардың тиімділігін арттыру мемлекеттік басқару мен корпоративтік басқарудың жетілдірілуін қажет етеді. Зерттеуде квазимемлекеттік сектордың институционалдық құрылымындағы кемшіліктер, қаржылық тиімділіктің төмендігі, ақпараттық ашықтықтың жетіспеушілігі, цифрлық технологияларды енгізу қажеттілігі және экологиялық тұрақтылық мәселелері талданған. Авторлар квазимемлекеттік компанияларды дамытудың негізгі бағыттарын ұсынды: институционалдық құрылымды қайта құру, корпоративтік басқарудың заманауи әдістерін енгізу, ақпараттық ашықтық пен есептілікті арттыру, экологиялық мәдениетті қалыптастыру және әлеуметтік жауапкершілікті күшейту. Сонымен қатар, стратегиялық жоспарлау және корпоративті форсайт әдістері арқылы тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізу жолдары көрсетілген. Зерттеу нәтижелері Қазақстан Республикасындағы квазимемлекеттік секторды реформалаудың ғылыми негізделген және практикалық ұсыныстарын жасауға мүмкіндік береді. Бұл ретте, тұрақты дамудың экономикалық, әлеуметтік және экологиялық аспектілерінің өзара байланысы басты назарға алынады.

Түйін сөздер: квазимемлекеттік сектор, экологиялық тұрақтылық, форсайт механизмі, мемлекеттік активтер, корпоративтік басқару.

Османов Ж.Д.

Авторлар туралы ақпарат:

Э.ғ.к., Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Экономика институтының аймақтық экономика бөлімінің меңгерушісі, жетекші ғылыми қызметкер, Алматы қ, Қазақстан, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-00029-5225-0365>. E-mail: zhasym@mail.ru

Карипова М.Р.

Магистр, аға оқытушысы, Л.Б. Гончаров атындағы ҚазАЖИ, Алматы қ, Қазақстан, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8882-3813>. E-mail: amikosha2006@mail.ru.

Омарова А.Б.

Магистр, аға оқытушысы, Л.Б. Гончаров атындағы ҚазАЖИ, Алматы қ, Қазақстан, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-3937-6982>. E-mail: aiman_1101@mail.ru.

Арипжанова Р.Р.

Ммагистр, аға оқытушысы, Л.Б. Гончаров атындағы ҚазАЖИ, Алматы қ, Қазақстан. ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3940-407X>. E-mail: aripzanovarusalina@gmail.com.

Business and management

<https://doi.org/10.63377/3005-4966.2-2024-18>

UDC: 336.22

IRSTI: 06.71.07

Management of state assets and environmental sustainability in the quasi-public sector in the Republic of Kazakhstan

¹Osmanov Zh.D., ^{*2}Karipova M.R., ²Omarova A.B., ²Aripzhanova R.R.

¹Institute of Economics of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan

²Kazakh Automobile and Road Institute named after L.B. Goncharov, Almaty, Republic of Kazakhstan

*Corresponding author email: amikosha2006@mail.ru

Received:
15 March 2024
Peer-reviewed:
27 April 2024
Accepted:
01 June 2024

Abstract

The article discusses the issues of state regulation and management of quasi-state companies in the Republic of Kazakhstan. Today, the quasi-public sector is an important component of the national economy, and its sustainable development requires ensuring economic, social and environmental balance. The activities of quasi-public companies are more extensive and complex in nature than small private companies in the market, so improving their efficiency requires improving public administration and corporate governance. The study analyzes the problems of shortcomings in the institutional structure of the quasi-public sector, low financial efficiency, lack of information transparency, the need to introduce digital technologies and environmental sustainability. The authors proposed the main directions of development of quasi-public companies: restructuring of the institutional structure, the introduction of modern corporate governance methods, increasing information transparency and accountability, the formation of an environmental culture and strengthening social responsibility. In addition, ways to achieve sustainable development goals through strategic planning and corporate foresight methods are outlined. The results of the study make it possible to develop scientifically substantiated and practical recommendations for reforming the quasi-public sector in the Republic of Kazakhstan. At the same time, the main attention is paid to the interaction of economic, social and environmental aspects of sustainable development.

Keywords: quasi-public sector, environmental sustainability, foresight mechanism, state assets, corporate governance.

Osmanov Zh.D.	Information about authors: Candidate of Economic Sciences, Head of the Department of Regional Economy, Leading Researcher, Institute of Economics of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan, ORCID ID: https://orcid.org/0000-00029-5225-0365 . E-mail: zhasym@mail.ru
Karipova M.R.	Master of Economics, Senior Lecturer "Economics", Kazakh Automobile and Road Institute named after L.B. Goncharov, Almaty, Kazakhstan, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-8882-3813 . E-mail: amikosha2006@mail.ru .
Omarova A.B.	Master of Economics, Senior Lecturer "Economics", Kazakh Automobile and Road Institute named after L.B. Goncharov, Almaty, Kazakhstan, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-3937-6982 . E-mail: aiman_1101@mail.ru .
Aripzhanova R.R.	Master of Economics, Senior Lecturer "Economics", Kazakh Automobile and Road Institute named after L.B. Goncharov, Almaty, Kazakhstan. ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-3940-407X . E-mail: aripzanovarusalina@gmail.com .

Бизнес и управление

<https://doi.org/10.63377/3005-4966.2-2024-18>

УДК: 336.22

МРНТИ: 06.71.07

Управление государственными активами и экологическая устойчивость в квазигосударственном секторе Республики Казахстан

¹Османов Ж.Д., ²Карипова М.Р., ²Омарова А.Б., ²Арипжанова Р.Р.

¹Казахский автомобильно-дорожный институт имени Л.Б. Гончарова, г.Алматы, Казахстан

*Автор-корреспондент email: amikosha2006@mail.ru

Поступила:
15 марта 2024
Рецензирование:
27 апреля 2024
Принята в печать:
01 июня 2024

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы государственного регулирования и управления квазигосударственными компаниями в Республике Казахстан. Сегодня квазигосударственный сектор является важной составляющей национальной экономики, и его устойчивое развитие требует обеспечения экономического, социального и экологического баланса. Деятельность квазигосударственных компаний носит более масштабный и сложный характер, чем деятельность небольших частных компаний на рынке, поэтому повышение их эффективности требует совершенствования государственного управления и корпоративного управления. В исследовании проанализированы недостатки институциональной структуры квазигосударственного сектора, низкая финансовая эффективность, отсутствие информационной прозрачности, необходимость внедрения цифровых технологий и проблемы экологической устойчивости. Авторами предложены основные направления развития квазигосударственных компаний: реорганизация институциональной структуры, внедрение современных методов корпоративного управления, повышение информационной открытости и подотчетности, формирование экологической культуры и усиление социальной ответственности. Кроме того, показаны способы достижения Целей устойчивого развития с помощью методов стратегического планирования и корпоративного Форсайта. Результаты исследования позволяют выработать научно обоснованные и практические рекомендации по реформированию квазигосударственного сектора в Республике Казахстан. При этом основное внимание уделяется взаимосвязи экономических, социальных и экологических аспектов устойчивого развития.

Ключевые слова: квазигосударственный сектор, экологическая устойчивость, механизм форсайта, государственные активы, корпоративное управление.

Османов Ж.Д.	Информация об авторах: кандидат экономических наук заведующий отделом региональной экономики, ведущий научный сотрудник ИЭ КН МНВО РК, г. Алматы, Казахстан, ORCID ID: https://orcid.org/0000-00029-5225-0365 . E-mail: zhasym@mail.ru
Карипова М.Р.	Магистр, старший преподаватель, КазАДИ имени Л.Б. Гончарова, г. Алматы, Казахстан, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-8882-3813 . E-mail: amikosha2006@mail.ru .
Омарова А.Б.	Магистр, старший преподаватель, КазАДИ имени Л.Б. Гончарова, г. Алматы, Казахстан, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-3937-6982 . E-mail: aiman_1101@mail.ru .
Арипжанова Р.Р.	Магистр, старший преподаватель, Казахский автомобильно-дорожный институт имени Л.Б. Гончарова, г. Алматы, Казахстан. ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-3940-407X . E-mail: aripzanovarusalina@gmail.com .

Кіріспе

Бүгінгі таңда, бұрынғыдан да көп, мемлекеттік және жеке меншік бизнестің мүдделерін теңдестіру мәселесі, ресурстардың жетіспеушілігінің жаһандық проблемалары және оларды жаһандық және аймақтық ауқымда сақтау проблемасы өткір тұр. Халықаралық тәжірибеде мемлекеттің тұрақты дамуы экономикалық, әлеуметтік және экологиялық салалардың тепе-теңдігін қажет ететін квазимемлекеттік саламен өзара байланысты ретінде ұсынылған. Кез келген мемлекеттегі квазимемлекеттік сектор институционалдық тиесілігі жағынан да, салалық құрылымы жағынан да барлық заманауи процестер негізделген ел экономикасының негізі болып табылады. Мемлекет активтері өте күрделі және көп деңгейлі жүйе болғандықтан, оларды мемлекеттік басқару өте көп қырлы процесс болып саналады.

Тұрақты дамудың негізгі компоненттері саяси, әлеуметтік, мәдени, экономикалық, экологиялық тұрақтылық болып табылады. Нарықтық экономика жағдайында тұрақты дамуға қол жеткізу экологиялық тұрақтылықпен байланысты. Себебі, неғұрлым озық және экологиялық таза (қалдықсыз) технологияларды енгізу арқылы ресурстардың тиімділігін арттыру көптеген мемлекеттердің, соның ішінде квазимемлекеттік компаниялар мен нарық қатысушыларының басты міндетіне айналуға. Қазіргі уақытта макроэкономикалық және экологиялық параметрлер арасындағы байланысқа үлкен мән беріледі. Осыған байланысты ғылыми негізделген экологиялық менеджмент, қалдықтарды өндіру және тұтынуды қайта өңдеу өзекті тақырыптар болып табылады. Себебі, экологиялық өндіріс мемлекеттер экономикасы дамуының осы кезеңінде бәсекеге қабілеттіліктің барған сайын маңызды факторына айналуға. Экологиялық өнімдерді өндіру және қалдықтарды қайта өңдеу кәсіпкерлік қызметтің перспективалы түрлері болып табылады. Нарық қатысушыларының экологиялық тұрақтылығы неғұрлым жоғары болса, экономиканың дамуы мен жұмыс істеуінің экологиялық тиімділігі, қоғамның әлеуметтік және экологиялық тұрақтылығы соғұрлым жоғары болады.

Алайда, квазимемлекеттік компаниялар экономикаға шағын жеке компанияларға қарағанда көбірек әсер етеді. Сондықтан квазимемлекеттік компаниялар бала кезінен білім берудің формальды және бейресми әдістеріне жүгіну, сондай-ақ ақпаратты ресми Интернет-ресурстарда және әлеуметтік желілердегі аккаунттарда жүйелі түрде орналастыру және басқа да шаралар арқылы қоғамдағы экологиялық хабардарлық пен белсенділік деңгейін арттыра алады. Экологиялық тұрғыдан сезімтал аудандарда тұратын халықтың қоғамға әсер ететін шешім қабылдау процесіне қатысуға үлкен мүмкіндіктері болуы керек. Экологиялық тұрақтылық мәселелері білім беру бағдарламаларында және салдары үнемі бағаланып отыратын барлық стратегиялық шешімдерде көрініс табуы керек. Ұсынылған шаралар қоғамда "халықтың экологиялық мәдениетін" қалыптастыруға, ал экологиялық білімді ілгерілетуге—тұрақты дамуды қамтамасыз ету үшін экологиялық білім мен ағартушылықты дамытуға мүмкіндік береді. Осылайша, экологиялық тұрақтылық—бұл өндірістік қызметтегі табиғи ресурстарды болашақ қажеттіліктер үшін сақтауға мүмкіндік беретін тиімді басқару. Ал квазимемлекеттік компаниялар мен мемлекеттік компаниялар оны ресурстардың сарқылмас көзі ретінде кәдеге жарата алмайды, тіпті олардың мақсаты тұтыну арқылы адам қажеттіліктерін қанағаттандыру болса да.

Мақала Қазақстан Республикасындағы тұрақтылық парадигмасы шеңберінде квазимемлекеттік компанияларды мемлекеттік реттеу мен басқаруды жетілдіру жолдарын зерттеуге арналған. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының Үкіметі квазимемлекеттік секторды реформалау бойынша күрделі міндет қойып отыр. Қазақстан Республикасындағы экономикалық және әлеуметтік проблемалар квазимемлекеттік секторды дамытудың тиімді стратегияларын іздеу қажеттілігін көрсетеді. Бұл жағдай қоғамның сериялық дамуының әлеуметтік, экономикалық және экологиялық аспектілерін ескере отырып, қазіргі жағдайды зерттеудің өзектілігін анықтайды.

Қазақстан Республикасының қазіргі дамуының негізгі проблемаларының бірі мемлекеттік жоспарлау жүйесіндегі квазимемлекеттік сектор субъектілерінің нақты рөлі мен орнын анықтау қажеттілігі болып табылады. Бұл жағдай Қазақстан Республикасының жағдайын дамыған елдерден ерекшелендіреді және елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының ерекшеліктерін ескере отырып, халықаралық тәжірибені түсіну және оның әдістемесін қолдану қажеттілігін тудырады.

Қазақстан Республикасының Бюджет Кодексында "мемлекеттік активтер" ұғымы - бұл мүлдіктік, ал мүлдіктік емес игіліктер мен құқықтар, олар өткен операцияларға немесе оқиғаларға байланысты мемлекеттік меншікке алынған бағалауға ие." (Қазақстан Республикасының Бюджет кодексі, 2022). Квазимемлекеттік компаниялардың өтімді активтері мемлекеттік компанияларға қарағанда көбірек. Дегенмен, квазимемлекеттік компаниялар нарықтарда маңызды рөл атқарады. Мәселе меншіктің әртүрлі нысандарындағы субъектілердің өзара әрекеттесу процесін цифрландыру процестерінің жеделдеуімен күрделене түседі. Интернет қазіргі қоғамның өмірін, оның ішінде негізгі бизнес-процестерді анықтайды. Цифрлық экономиканың ерекшеліктерін және электрондық өзара әрекеттесуді мемлекеттік реттеу қажеттілігін ескеру қажет. Қазақстан Республикасында бұл үрдіс мемлекеттік сектордың сатып алуларына және ақпараттық ресурстарға да қатысты. Қазіргі уақытта активтерді басқару тиімділігін арттырудың өзектілігі тек артып келеді.

Тұрақтылық - бұл қоғамның экологиялық, экономикалық, технологиялық, өндірістік, әлеуметтік және басқа салаларына оның қазіргі және болашақтағы даму перспективаларына әсер ететін парадигма. 1987 жылы Біріккен Ұлттар ұйымының Бас Ассамблеясы "Біздің ортақ болашағымыз" атты баяндамасын жариялады, онда тұрақтылық тұжырымдамасы болашақ ұрпақтың өмірі үшін табиғатты сақтауды ескере отырып, табиғи ресурстарды жауапкершілікпен пайдалануды көздейтін қоғам дамуының тұжырымдамасы ретінде ұсынылды. Квазимемлекеттік компанияларды мемлекеттік реттеу мен басқаруды зерттеу үшін тұрақтылықтың негізгі элементі ретіндегі экономикалық тұрақтылық тұжырымдамасы ерекше қызығушылық тудырады. Тұрақтылық-синергетикалық құбылыс; яғни, ол экономикалық, экологиялық және әлеуметтік салалар мен капитал түрлерінің өзара әрекеттесуінде қалыптасады. Алайда, тұрақтылықтың әлеуметтік, экологиялық және экономикалық аспектілері іс жүзінде бір-бірін жоққа шығаруға бейім, Бұл мореллиге қауіп төндіреді экономикалық тұрақтылықтың осындай аспектісіне назар аударды, оған әлеуметтік шығындарды азайту үшін талдауды енгізу және экологиялық активтерді қорғау стандарттарына сәйкестігі.

Квазимемлекеттік компаниялардың қызметін кеңейту нарық сегментінің ерекшеліктерін ескере отырып, олардың экономикалық және әлеуметтік нәтижелерін бағалау үшін оңтайлы жағдайлар нормаларының сақталуын бақылауға жүйелі көзқарасты қолдана отырып, дамудың бірыңғай векторын дамытуды талап етеді және Қазақстан Республикасының даму басымдықтарын қарастыру. Бұл ретте бизнесті тиімді инфрақұрылымдық қолдауға және мүдделі тараптарды анықтауға, бизнес пен қоғамның хабардарлық деңгейін арттыруға, елдің ресурстық және нарықтық мүмкіндіктерін анықтауға ерекше назар аудару қажет. Осыған байланысты қолданбалы элементті цифрлық технологияларды пайдалануды арттыру үшін пайдалануға болады.

Квазимемлекеттік компаниялар үшін нақты институционалдық базаның жоқтығы назар аудартады, бұл басым мақсаттар мен міндеттерді анықтау және олардың жетістіктерін сапалы және сандық тұрғыдан өлшеу қабілетіне теріс әсер етеді. Кластерлеу мемлекеттік және квазимемлекеттік компаниялар жүйесінің қазіргі архитектурасындағы өзгерістерді бақылауға мүмкіндік береді. Осының негізінде даму тұрақтылығының мақсатына әсер ете отырып, олардың тиімділігін бақылау және бағалау жүйесін жандандыруға болады.

Іс-шараларды жоспарлау квазимемлекеттік компаниялардың қызметінен түсетін қаржылық кірістер мәселесін шешуді, демек, мемлекеттің қатысуын көздейді. Осы мақсатта іс-шаралар жоспары әзірленуде, жүргізіліп жатқан шаралар мемлекеттік және

квазимемлекеттік компаниялардың қызметін жаңғыртуға, оның ішінде инвестициялық тартымдылықты арттыруға бағытталған.

Бірінші мәселе - біздің көзқарасымыз бойынша, квазимемлекеттік компаниялар қызметінің нәтижелерін іздеу нәтижелері, әсіресе Қазақстан облыстарының экономикасы үшін өзекті болып табылады. Бүгінгі таңда өңірлердегі мемлекеттік-жекеменшік меншік мәселелері сұраныстың жоқтығында. Бұл тенденция аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуының инновациялық динамикасының төмен өсуімен және одан кейінгі әлсіз бәсекелестік ортамен байланысты. Бұл тұрғыда ресурстардың көп бөлігін бөлуді басқаратын квазимемлекеттік сектор ұсынатын мемлекеттік сектордың рөлі бұрынғыдан да маңызды. Осылайша, олардың қызметін жоспарлау экономиканың тұрақтылығының қажетті факторы болып табылады.

Тұрақты даму үш негізгі компоненттің тепе-теңдігімен мүмкін болады: экономикалық және әлеуметтік жауапкершіліктің өсуі және экологиялық тепе-теңдік. Бұл мақалада экономикалық өсу мен әлеуметтік мәселелерге баса назар аударылды, ал біздің бақылауларымызда экологиялық мәселелер қарастырылды.

Осы тұрғыдан алғанда, біз мемлекеттік органдардың қатысуымен квазимемлекеттік компаниялардың қызметін реттеу процесінің талдауын қарастырдық. Бұл зерттеу оларды басқару сапасын едәуір жақсартатынын ең проблемалық мәселелерді анықтауға мүмкіндік берді және бұл экономиканың тұрақты дамуына бағытталуы керек.

Екінші мәселе - квазимемлекеттік компаниялардың қаржылық тиімділігінің төмендігі:

2020 жылдың қорытындысы бойынша таза пайда 67 98 510 мың теңгені құрады. Яғни, ол 2019 жылғы деңгейде 67 91 000 мың теңге деңгейінде қалды. Бұл ретте квазимемлекеттік компаниялардың таза табысының 95%-Ы "САМҰРЫҚ-Қазына" ҰӘҚ " ақ үлесіне және 5% - ы ғана басқа заңды тұлғалардың үлесіне тиесілі. 2020 жылы квазимемлекеттік компаниялардың жиынтық кірісі есепті кезеңде 23,1 млрд теңгені құрады, бұл 2019 жылмен салыстырғанда 15%-ға төмен және 27,08 млрд теңгені құрады. 2020 жылы квазимемлекеттік компаниялардың есепті кезеңдегі жалпы шығындары 14,2 млрд теңгені құрады, бұл 2019 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 26% - ға төмен, бұл 19,2 млрд теңгені құрады.

Квазимемлекеттік компанияларды мемлекеттік қаржыландыру тәжірибесі жалғасуда. Мәселен, 2019 жылы республикалық бюджеттен 817,4 млрд теңге, 2018-659, 2 млрд теңге, 2017-838, 8 млрд теңге бөлінді. Сонымен қатар, экономиканың әртүрлі салаларындағы бизнесті қолдауға бюджеттен бөлінген қаражат көптеген квазимемлекеттік компаниялар үшін табыс көзіне айналды. Мысалы, бюджеттен немесе Ұлттық Қордан 0,5% -1% ала отырып, кейбір квазимемлекеттік компаниялар кәсіпорындар мен азаматтарды 9% жоғары мөлшерлемен қаржыландырады.

Үшінші мәселе-мемлекеттің экономикадағы үлесі жоғары деңгейде қалып отыр. Мемлекеттің экономикаға қатысу үлесі Экономикалық Үлгімен Және Даму көрсеткіштерімен салыстырғанда жоғары болып қала береді. Осылайша, Қазақстанның ұлттық басқарушы холдингтерінің шоғырландырылған активтерінің елдің ЖІӨ-дегі нақты үлесі 50% - дан астамды құрады. Мемлекеттің экономикадағы үлесін төмендетудің негізгі құралдары жекешелендіру және квазимемлекеттік компаниялар жүзеге асыратын қызмет түрлерінің тізбесін қысқарту болып табылады. Алайда, бұл механизмдерді қолдану әлеуеті жеткіліксіз. Мысалы, жекешелендіру үшін квазимемлекеттік компанияларды іріктеу ашықтықтың тиісті деңгейінсіз және жекешелендірудің салдарын терең талдаусыз жүзеге асырылады. Сонымен қатар, 2020 жылы квазимемлекеттік компаниялар үшін рұқсат етілген қызмет түрлерінің тізімі 107 түрге қысқарғанына қарамастан, қазіргі уақытта 306 қызмет түрі сақталуда, олардың кейбіреулері жеке секторда жүзеге асырылуы мүмкін. Қысқарту квазимемлекеттік компанияларды нақты оңтайландыруға әкелмеді, өйткені қысқартылған қызмет олардың негізгі қызметімен байланысты емес.

Үкіметтің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы No1095 Қаулысымен бекітілген іс-шаралар тізіміне сәйкес, квазимемлекеттік сектор субъектілері аударма және аударма, жылжымайтын

мүлікті сатып алу-сату, тазалау жұмыстары, веб-порталдар, автобус тасымалы, бұқаралық ақпарат құралдарындағы жарнама, қауіпсіздік ұйымдарының қызметі және басқа салалардағы қызметті жүзеге асыра алады. Жаңа квазимемлекеттік компанияларды құруға мораторий енгізу тиімділікті арттыруға көмектеспеді.

Төртінші мәселе - квазимемлекеттік компаниялардың қызметін бақылау мен бағалаудың кешенді жүйесінің болмауы.

Мемлекеттік мүлікті басқарудың тиімділігін бақылау мен бағалаудың қолданбалы жүйесі квазимемлекеттік компаниялар қызметінің сапасын жақсартуға мүмкіндік бермейді.

Кемшіліктерді атайтын болсақ:

1. Квазимемлекеттік компаниялардың жекелеген санаттары ғана бағалауға жатады. Негізінен бұл мемлекеттік мекемелер мен кәсіпорындар. Ірі квазимемлекеттік компаниялар (мысалы, "САМУРЫҚ-Қазына" ҰӘҚ" АҚ және оның портфельдік компаниялары) өз қызметінің тиімділігін бағалау талаптарына бағынбайды. Квазимемлекеттік компаниялардың активтері мен бюджеттік инвестициялары бойынша едәуір үлесі тұрақты объективті бағалаусыз қалады.

2. Бағалау үшін Үкіметтің 2012 жылғы 4 желтоқсандағы №1546 Қаулысымен бекітілген мемлекеттік мүлікті басқарудың тиімділігін бақылау Ережелері, сондай-ақ мемлекеттік мүлікті басқарудың тиімділігін бағалау Ережелері бекітілген. Ұлттық экономика министрлігінің 2015 жылғы 11 наурыздағы по 193 бұйрығымен пайдаланылады. Алайда, олар квазимемлекеттік компаниялардың қызметіне толық мониторинг жүргізуге мүмкіндік бермейді. Осылайша, мониторингті жүзеге асыру Ережелері (1546) мониторинг нәтижелері бойынша ұсыныстарды орындау механизмін реттемейді, бұл талдау процесінің тиімділігін төмендетеді. Мемлекеттік меншікті басқарудың тиімділігін бағалау ережелері (193) квазимемлекеттік компаниялар қызметінің нақты жағдайын да көрсетпейді. Олар мемлекеттік мүлікті басқарудың тиімділігін арттыруға ықпал етпейді.

Бесінші мәселе - квазимемлекеттік компаниялар бойынша бірыңғай ақпараттық ресурстың жетілмегендігі.

Қазіргі уақытта квазимемлекеттік компаниялардың ақпараттық құпиясы сақталуда. Қоғамдық доменде көптеген компаниялардың құрылымы, қаржылық қызметі, штат кестесі, акционерге төленген дивидендтер және басқа аспектілер туралы мәліметтер жоқ. Бұл тенденция әсіресе өз қызметі туралы қажетті ақпаратты жарияламайтын мемлекеттік кәсіпорындарға қатысты.

Портфельдік компаниялардың ақпараттық технологиялары функцияларының бір бөлігін бәсекелестік ортаға беру арқылы бірнеше міндеттерді шешуге болады: 1) ақпараттық технологияларды басқару функциясын дамыту; 2) пайда алу мен тәуекелдер мен ресурстарды оңтайландыру арасындағы тепе-теңдікті ескере отырып, бизнестің үздіксіздігін қамтамасыз ету; 3) ішкі нарықтағы ақпараттық технологияларды дамыту.

Сонымен қатар, квазимемлекеттік компаниялардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету де маңызды. Сервистік модель қағидатына сәйкес топтық деңгейде ақпараттық қауіпсіздікті басқару және қамтамасыз ету жүйесін құру үшін келесі әрекеттер қажет:

- басқару және ақпараттық қауіпсіздік процестерінің жетілу деңгейін жоғарылату,
- олардың тәуекелдерін азайту,
- жауап беру уақытын қысқарту,
- ақпараттық қауіпсіздік оқиғаларының салдарын жою шығындарын азайту.

Осылайша, квазимемлекеттік компаниялардың цифрлық трансформация процестерін тиімді аяқтауы квазимемлекеттік компаниялардың табысының негізгі факторы болуы керек.

Қазақстандағы корпоративтік басқару тек квазимемлекеттік компанияларда ғана емес, ресми түрде қолданылады және бизнес иелері, акционерлер, мүдделі тараптар тарапынан сұранысқа ие емес. Бұл ретте акционерлік қоғамдарда корпоративтік басқару мәселесі "Акционерлік Қоғамдар туралы" Қазақстан республикасының Заңымен және өзге де

нормативтік құқықтық актілермен реттеледі. Алайда, мемлекеттік кәсіпорындар мен жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер үшін корпоративтік басқарудың жекелеген элементтері ғана жүзеге асырылды. Қолданыстағы заңнамалық базада квазимемлекеттік компаниялардың қадағалау және атқарушы органдары мүшелерінің жауапкершілігі қарастырылмаған, бұл өз кезегінде олардың тиімділігіне әсер етеді. Квазимемлекеттік компаниялардың ашықтығы мен есептілігі мәселелері әлі шешілген жоқ. Шешім қабылдау тұрғысынан тиісті салаға жауапты орталық және жергілікті атқарушы органдардың шамадан тыс ықпал ету қаупі бар, олардың квазимемлекеттік компаниялардың қызметіне шамадан тыс араласуы, оның ішінде міндеттерді орталықтандыру, көбінесе квазимемлекеттік компаниялардың стратегиясына қайшы келеді.

Тұрақты мемлекеттің экономикалық негізін көбінесе квазимемлекеттік сектор қамтамасыз етеді. Сондықтан экономиканың тұрақты дамуына вектор беретін квазимемлекеттік компанияларды басқарудағы басымдықтарды анықтау қажеттілігі туралы күмән жоқ.

Әдістер

Зерттеу әдістемесі ретінде Қазақстан Республикасындағы квазимемлекеттік секторды басқару жүйесін институционалдық және функционалдық тұрғыдан талдау пайдаланылды. Мақалада экономикалық, әлеуметтік және экологиялық тұрақтылық арасындағы байланыстарды анықтау үшін жүйелік және салыстырмалы талдау әдістері қолданылды. Квазимемлекеттік компаниялардың қызметі, қаржылық тиімділігі, институционалдық құрылымы, ақпараттық ашықтығы мен басқару тиімділігіне қатысты мемлекеттік және ресми дереккөздерден алынған статистикалық және талдамалық мәліметтер зерттеу нысаны ретінде алынды. Зерттеу барысында нормативтік құқықтық актілерді, ресми есептерді, халықаралық тәжірибені және корпоративтік басқару стандарттарын салыстыру әдісі қолданылды. Сонымен қатар, қаржылық көрсеткіштерді сараптау, стратегиялық жоспарлау және корпоративті форсайт әдістері пайдаланылды.

Нәтижелер

Зерттеу проблемаларды талдауға және квазимемлекеттік компаниялардың қызметін реттеудегі олардың шешімдерін іздеуге негізделген. сияқты, әлеуметтік салада және қоршаған ортада ең көп ұсынылатындығында.

Квазимемлекеттік компаниялардың қызметі үшін функциялардың, процестердің, міндеттердің, олардың тиімділігін бағалау өлшемдерінің нақты бөлінуін көрсететін жаңа институционалдық құрылымды қалыптастыру қажет:

Осы ұйымдардың мақсаттары мен міндеттеріне сүйене отырып, квазимемлекеттік компаниялардың қолданыстағы жіктемесін қайта қарау маңызды. Біріншіден, коммерциялық және коммерциялық емес бағытқа байланысты заңды тұлғалардың мемлекеттің қатысуымен бөлінуін қамтамасыз ету маңызды.

Квазимемлекеттік компаниялардың әрбір тобы үшін қызметтің жіктелуі мен түрін қарастыра отырып, стратегиялық және тактикалық міндеттерді іске асырудың жеке қаржылық критерийлері мен көрсеткіштері: егер ұйымдар коммерциялық емес әлеуметтік болса және ұлттық саясатты жүзеге асыратын болса, онда оларға келесі шарттар қолданылуы керек:

- олар рентабельділік тұрғысынан талаптарға бағынбауы керек, ал олардың қызметі шығынсыз болуы керек;

- олардың тиімділігінің көрсеткіштері әлеуметтік қызметтерді сапалы көрсету және стратегиялық (негізгі) көрсеткіштерге қол жеткізу болуы керек;

- бұл топтарды қаржыландыру сметалық принцип бойынша және мемлекеттік тапсырыс арқылы жүзеге асырылуы керек.

Коммерциялық инфрақұрылымға, стратегиялық квазимемлекеттік компанияларға, сондай-ақ даму институттарына:

- рентабельділікке қойылатын талаптар болуы керек;
- стратегиялық көрсеткіштерге қол жеткізуді шоғырландыру үшін олардың тиімділігінің көрсеткіштері;
- меншікті қаражат есебінен және бюджеттік қаржыландыру және капитал нарығында қарыз алу арқылы қаржыландыруды жүзеге асыру.

Квазимемлекеттік компаниялардың қаржылық тәртібін жетілдіру

Кейбір дамыған елдердің (мысалы, Австралияның) тәжірибесін қарастырсақ, онда мемлекеттік бизнес – компаниялар үшін олардың қызметін басқаруға көмектесетін әдістемелік нұсқаулар әзірленген. Нұсқаулықта компаниялардың қаржылық, стратегиялық және есептілікке қойылатын негізгі талаптары бар.

Квазимемлекеттік компаниялардың төлем қабілетсіздігі қаупі ел экономикасының тұрақтылығына қауіп төндіруі мүмкін. Осыған байланысты квазимемлекеттік компаниялардың сыртқы қарыз деңгейінің мониторингін күшейту қажет. Мысалға, ХҚКО-ның сыртқы және ішкі қарыздарын тұрақты бақылау Және бақылау 2018 жылдан бастап Президент әкімшілігі басшысының "Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 4 қыркүйектегі алтыншы шақырылымдағы Қазақстан Республикасы Парламентінің үшінші сессиясының ашылуында берген тапсырмаларын орындау жөніндегі іс-шаралар жоспарын бекіту туралы" бұйрығына сәйкес жүзеге асырылып келеді. Дивидендтерді барынша көбейту мәселесі мемлекет басшысының кеңейтілген отырысының қорытындысы бойынша берген тапсырмалары аясында пысықталуда. 2020 жылғы 10 шілдедегі үкімет. Квазимемлекеттік сектор қызметінің ашықтығы мен есептілігі Мемлекет Басшысының Жолдауын іске асыру жөніндегі жалпыұлттық іс-шаралар жоспары аясында пысықталуда.

Тиімсіз ұйымдарды анықтау және жою, қайта құрылымдау немесе жекешелендіру бойынша жеке жұмыстар жүргізген жөн. Квазимемлекеттік компаниялар қызметінің тізбесі мен мақсаттары Қазақстан Республикасының жаңа стратегиялық міндеттері мен ұлттық басымдықтарын ескере отырып, қайта қаралуға тиіс. Сонымен қатар, олардың қызметіне сыни баға беру және бюджеттік инвестициялардың қайтарымы қажет. Мысалы, экспортты дамыту және ілгерілету саласындағы даму институттарын шоғырландыруды қарастырған жөн. Дәл осындай жұмысты технологиялық даму саласындағы ұйымдармен де жасауға болады. Мысалы, Үкіметтің 2016 жылғы 30 шілдедегі №450 Қаулысына сәйкес экспортты дамыту және ілгерілету саласындағы институттар Ретінде "KazakhExport" Экспорттық Сақтандыру Компаниясы" АҚ, "KAZAKH INVEST" Ұлттық Компаниясы" АҚ, "Қазақстандық индустрия және "QazIndustry" экспорттық орталығы " АҚ белгіленді. "QazTrade" сауда саясатын дамыту орталығы " АҚ. Сондай-ақ, экспорттаушыларды қолдау мәселелерімен "Қазақстанның Даму Банкі" АҚ, "Даму" АҚ, "Атамекен" ҰКП сыртқы сауда палатасы, "Аниматс" АҚ айналысады.

Технологиялық даму мәселелері "Инжиниринг Және Технологиялар Трансферті Орталығы" АҚ, "QazTechVentures" АҚ, "Астана Инновациялары" АҚ-на жүктелген. Әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялардың тиімділігінің төмендігін және бейінді емес қызметке бағытталуын ескере отырып, оларды бәсекелестік ортаға беру арқылы әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялардың, олардың еншілес және тәуелді ұйымдарының портфелін қысқарту бойынша шаралар қабылдау қажет.сондай-ақ бейінді емес активтерден, оның ішінде жекешелендірілетін объектілер тізбесінен құтылу. Мәселен, Ұлттық Экономика Министрлігі жүргізген осы мекеменің қызметін талдау көрсеткендей, 17 әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялардың ішінде мемлекеттік бағдарламалар мен аумақтарды дамыту бағдарламаларын іске асырудың бірыңғай тәсілі жоқ. Көбінесе олардың қызметі негізгі мақсатқа сәйкес келмейді, атап айтқанда, бизнес-бастамаларды қолдау, аймақтардың өсу

нүктелеріндегі экономикалық белсенділікті ынталандыру және тиімсіз. Көптеген аймақтардағы әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялар активтерінің кірістілігі теріс мәндерге ие. Әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялардың еншілес ұйымдарының үштен бірінен астамы белсенді емес. Бұл кәсіпорындарда инвестициялық мүмкіндіктерді іздеуде белсенділік жоқ.

Квазимемлекеттік компаниялар туралы ақпаратты ашуды қамтамасыз ету үшін келесі шараларды ұсынуға болады:

- эмитенттердің және қаржы нарығының басқа қатысушыларының ақпаратты жинау, өңдеу, талдау, жария ету тиімділігін арттыру, сондай-ақ барлық мүдделі тұлғалар үшін мәліметтер базасына қол жетімділікті қамтамасыз ету үшін заманауи ақпараттық технологияларды қолдану;

- квазимемлекеттік компаниялардың ашықтық стандартын енгізу қажет.

Квазимемлекеттік компаниялардың қызметіне қатысты пайдаланушылардың ақпараттық сұраныстарын неғұрлым тиімді қанағаттандыру үшін кері байланысты ұйымдастыруды қамтамасыз ететін деректерге қол жеткізу инфрақұрылымын құру қажет. Тиімді кері байланыс жасау ұйым басшылығына ақпаратты пайдаланушылардың өзгеріп отыратын сұраныстарына жылдам жауап беруге мүмкіндік береді, бұл ұйымның мүдделі тараптардың көз алдында құндылығын арттырады және ұйым құру.

Квазимемлекеттік компаниялардың мониторингі мен бағалауының ақпараттық мазмұнын арттыру:

Мемлекеттік мүлікті есепке алу тәсілін қайта қарау маңызды. Бұл ретте Жарғылық капиталына мемлекет қатысатын мемлекеттік кәсіпорындар мен мекемелердің, заңды тұлғалардың тізілімі жаңартылуға тиіс. Сонымен қатар, заңнамалық деңгейде мемлекеттік мүлікті басқару мен қаржы-шаруашылық қызметінің тиімділігін бақылау мен бағалауға қойылатын талаптардың барлық квазимемлекеттік компанияларға таралуын қамтамасыз ету қажет. Сондай-ақ, мониторинг ұсынымдарының нәтижелері бойынша орындау тетігін реттеу арқылы мемлекеттік мүлікті басқарудың тиімділігін бақылау Ережелерін (1546) күшейту маңызды. Есеп Комитетін мемлекеттік мүлікті басқару тиімділігін бақылау жүйесіне қосыңыз. Мемлекеттік меншікті басқарудың тиімділігін бағалау Ережелерін қайта қарау кезінде (193) квазимемлекеттік компаниялардың әлеуметтік-экономикалық тиімділігіне баса назар аударылады.

Талқылау

Зерттеу нәтижелері Қазақстан Республикасындағы квазимемлекеттік сектордың қазіргі жағдайының проблемаларын жан-жақты көрсетті. Қаржылық тұрақсыздық пен институционалдық құрылымның әлсіздігі, мемлекеттік басқарудағы бақылау мен мониторингтің жеткіліксіздігі ел экономикасының тұрақты дамуына кедергі келтіруде. Ақпараттық ашықтық пен есептілік деңгейінің төмен болуы қоғам тарапынан сенімсіздік туғызады және тиімді корпоративтік басқарудың енгізілуін тежейді. Зерттеу барысында стратегиялық жоспарлау мен корпоративті форсайт әдістерінің тиімділігі көрсетілді, оларды енгізу арқылы басқару сапасын арттыруға болады. Сонымен қатар, әлеуметтік және экологиялық тұрақтылық мәселелерін кешенді түрде шешу қажеттілігі анықталды. Квазимемлекеттік секторды реформалау үшін институционалдық құрылымды жаңарту, ашықтықты қамтамасыз ету, экологиялық менеджментті енгізу, қаржылық бақылауды күшейту және әлеуметтік жауапкершілікті арттыру ұсынылды. Бұл қадамдар елдің экономикалық тұрақтылығын нығайтып, тұрақты дамудың негізгі қағидаларын жүзеге асыруға ықпал етеді.

Қорытынды

Мемлекеттік активтерді әкімшілік басқарудың құралдарын, әдістері мен алгоритм-

дерін, Қазақстан республикасының квазимемлекеттік компанияларының артықшылықтары мен кемшіліктерін сапалы талдауды зерттедік. Жаһандану жағдайындағы мемлекеттің жаңа рөлі мен функциялары теңгерімді стратегиялық жоспарлауды енгізуге негізделген әлеуметтік-экономикалық мемлекеттік саясаттың мақсаттарын, институттары мен тетіктерін қайта қарастыруды талап етеді, оның негізгі көрсеткіші тұрақты дамуға қол жеткізу болып табылады.

Қазақстан Республикасының квазимемлекеттік секторында бірнеше кемшіліктер бар: қызметтің нақты институционалдық негізінің болмауы, субъектілердің қаржылық тиімділігінің төмендігі, экономикадағы мемлекеттің жоғары деңгейі. Осыған байланысты квазимемлекеттік секторды басқару жүйесін тұтастай алғанда экономиканың тұрақты дамуына бағыттау үшін оны қайта форматтау бойынша негізгі шаралар ұсынылады:

- квазимемлекеттік компаниялардың институционалдық құрылымын және мақсатты бағытын өзгерту;
- табыстылығы, мақсаттары, стратегиялық көрсеткіштері, қаржыландыру рәсімдері бойынша жіктелген квазимемлекеттік компаниялардың қызмет түрін ескере отырып, талаптарды әзірлеу және бекіту;
- мемлекеттің қатысуы төмендеген квазимемлекеттік компаниялардың бақылау және қаржылық тәртібі;
- ішкі және сыртқы мүдделі тараптар үшін ашықтық;
- квазимемлекеттік компанияларды мониторингілеу және бағалау бойынша көрсеткіштерді жаңғырту;
- ол қолданылатын ұйымдардағы корпоративтік басқарудың жаңартылған моделі.

Жетекші трансұлттық корпорациялардың тәжірибесіне енгізілген құралдарды талдау нәтижесінде Қазақстан Республикасында квазимемлекеттік секторды оңтайландыру мен оңтайландыруға бағытталған шараларды қабылдаған жөн болатын негізгі бағыттар анықталды:

- еншілес және тәуелді ұйымдардың операциялық қызметіне араласу дәрежесіне, сондай-ақ активтердің ел экономикасының дамуы үшін маңыздылығына байланысты квазимемлекеттік компаниялардың үш деңгейін нақты ажыратыңыз;
- квазимемлекеттік компаниялар Қазақстан республикасының мемлекеттік секторының ұлттық мүдделерін қорғаудың симбиозын және коммерциялық сектордың корпоративтік тиімділігін қамтамасыз етуі керек;
- квазимемлекеттік компанияларды құру, егер олардың қызметі мемлекеттік органның функцияларын қайталауға емес, мемлекеттік-жекешелік әріптестіктің синергетикалық әсерін арттыруға бағытталған болса, негізделген;
- квазимемлекеттік компаниялар бәсекелестік ортаны тарылтпай, шағын және орта бизнесті және экономиканың сабақтас салаларын дамыту үшін мультипликативті әсерді қамтамасыз етуі керек.

Стратегиялық жоспарлау механизмін қолдана отырып, корпоративті форсайт әдіснамасын қолданудың халықаралық теориясы мен практикасына сүйене отырып, зерттеу Қазақстан Республикасындағы қазіргі жағдайға бағытталған. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының экономикасының алдында жеке сектордың дамуының төмен динамикасынан шығу және шикізат салаларына тәуелділікті жеңу міндеті тұр. Алайда, Қазақстан Республикасы өңірлерінің экономикасындағы проблемалар мен халықтың әлеуметтік проблемалары квазимемлекеттік сектордың қазіргі моделінде бірнеше жүйелік кемшіліктер бар екенін көрсетеді. Сондықтан біз квазимемлекеттік секторды дамыту бойынша Қазақстан Республикасына қатысты ұсыныстар жасадық. Квазимемлекеттік компаниялар қызметінің жаңа институционалдық құрылымы функциялардың, процестердің, міндеттердің, олардың тиімділігін бағалау өлшемдерінің нақты бөлінуін көрсетуі керек. Квазимемлекеттік компаниялардың тиімділігін арттыру олардың қаржы жүйесіндегі тәртібіне тікелей байланысты. Сондықтан стратегиялық және тактикалық міндеттерді

орындау үшін қаржылық критерийлер мен көрсеткіштердің жіктелуін жасау қажет. Қазақстан республикасының квазимемлекеттік компаниялары қызметінің ашықтығы мен ашықтығын қамтамасыз ету тетіктерінсіз мемлекеттің экономикаға қатысу үлесін азайту мүмкін емес. Сондықтан мемлекеттік басқарудың және квазимемлекеттік сектор қызметінің ақпараттық ашықтығы мен этикалық нормалары негізгі қағидаттар болуы керек.

Мүдделер қақтығысы. Корреспондент автор мүдделер қақтығысы жоқ деп мәлімдейді.

Осы мақалаға сілтеме: Карипова М.Р., Омарова А.Б., Арипжанова Р.Р. Қазақстан Республикасындағы квазимемлекеттік сектордағы мемлекеттік активтерді басқару және экологиялық тұрақтылық // Вестник Казахского автомобильно-дорожного института = Bulletin of Kazakh Automobile and Road Institute = Kazakh avtomobil-zhol institutyryn Khabarshysy. 2024; 2(6):174-186. <https://doi.org/10.63377/3005-4966.2-2024-18>

Cite this article as: Karipova M.R., Omarova A.B., Aripzhanova R.R. Kazakhstan Respublikasyndagy kvazimemlekettik sektordagy memlekettik aktivterdi baskaru zhane ekologiyalyk turaktylyk [Management of state assets and environmental sustainability in the quasi-public sector in the Republic of Kazakhstan]. Vestnik Kazahskogo avtomobil'no-dorozhnogoinstituta= Bulletin of Kazakh Automobile and Road Institute = Kazakh avtomobil-zhol institutyryn Khabarshysy. 2024; 2(6): 174-186. (In Rus.). <https://doi.org/10.63377/3005-4966.2-2024-18>

Литература

- [1] Бюджетный кодекс Республики Казахстан. Казахстан, 4 декабря 2008 г. № 95-IV. Доступно по ссылке: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K080000095> (дата обращения: 01.03.2024).
- [2] Постановление Правительства Республики Казахстан от 6 сентября 2022 г. № 654. Об утверждении аналитического доклада о реформировании квазигосударственного сектора и плана мероприятий по его реализации. Доступно по ссылке: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2200000654/history> (дата обращения: 01.03.2024).
- [3] Правительство Казахстана утвердило План реформирования квазигосударственного сектора, увеличения экономического роста. Доступно по ссылке: <https://inbusiness.kz/ru/news/kazakh-government-adopts-plan-to-reform-quasi-public-sector-increase-economic-growth-37711> (дата обращения: 01.03.2024).
- [4] Аубакирова Г.М. Трансформационные изменения в экономике Казахстана. Российская экономическая разработка. 2020; 31:113-119. <https://doi.org/10.1134/S1075700720010037>.
- [5] Авдашева С.И., Симачев Ю. Государственные корпорации: возможно ли оценить корпоративное управление? Вопросы экономики. 2009; 6:97-110. <https://doi.org/10.32609/0042-8736-2009-6-97-110>.
- [6] Баймуратов У.Б., Жанабаев Р.А., Сагинтаева С.С. Модель тройной спирали для концептуального механизма сотрудничества высшего образования и бизнеса: региональный аспект. Экономика региона. 2020;16:1046-1060. <https://doi.org/10.17059/ekon.reg.2020-4-3>.
- [7] Бакеева Е.В., Баричева Е.В. "Я" и коллективная ответственность. Вестник СПбГУ. Конфигурация философии. 2021; 37: 41-52. <https://doi.org/10.21638/spbu17.2021.104>.
- [8] Каменев Г. Оптимальное управление в задачах агентного принципа для квазигосударственного сектора. Материалы 14-й Международной конференции "Управление разработкой крупномасштабных систем" (MLSD), Москва, 27-29 сентября 2021 г. IEEE. <https://doi.org/10.1109/MLSD52249.2021.9600215>.
- [9] Хамитов З.М. Анализ и мониторинг современного состояния закупок в квазигосударственном секторе Республики Казахстан.: <https://doi.org/10.46914/1562-2959-2020-1-3-240-245>.
- [10] Kim J. The emergence of the quasi-government sector in Korea: Some policy implications. International Review of Public Administration. 2003; 8(1):115-129.